

ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΘΡΑΚΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ*.

ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Τὸ ἐπιγραφικὸ ὕλικό ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Θράκης (Ἐπαρχία Εὐρώπης, Κεντρικὴ Θράκη, Κάτω Μοισία, Σκυθία) πλουτίζεται καθημερινὰ ἀπὸ τὶς νεώτερες ἀνασκαφές*¹. Σημαντικὸς ἀριθμὸς ἐπιγραφῶν ποὺ ἀναφέρονται στὰ ἐπαγγέλματα καὶ στὶς τέχνες τῶν κατοίκων τῆς ἀνήκουν στὴν ρωμαϊκὴ ἐποχὴ ἀπὸ τὸν Α' π.Χ. ἕως τὶς ἀρχὲς τοῦ Δ' μ.Χ. αἰ., χωρὶς νὰ λείπουν καὶ μαρτυρίες ἀπὸ τὴν προγενέστερη ἑλληνιστικὴ περίοδο ἢ καὶ τὴν μεταγενέστερη βυζαντινὴ.

Τὸ ὑπὸ μελέτην ὕλικό βρίσκεται ἐγκατεσπαρμένον στὰ γνωστὰ παλαιότερα καὶ νεώτερα Corpora τῶν ἐπιγραφῶν τῆς περιοχῆς αὐτῆς, σὲ μικρότερες συλλογὲς καθὼς καὶ σὲ περιοδικὰ ποὺ δημοσιεύουν πρόσφατα ἀποτελέσματα ἀνασκαφῶν ἀπὸ διάφορες περιοχὲς τοῦ θρακικοῦ χώρου, ὅπως εἶναι μοιρασμέ- νος σήμερα. Οἱ ἐπιγραφὲς προέρχονται ἀπὸ τὶς πόλεις καὶ ἀπὸ τὶς γύρω περιοχὲς τους (καὶ κυρίως ἀπὸ τὸ Βυζάντιο, Πέρινθο, Καλλιόπολι, Σηστό, Μάδυτο, Βη- σάνθη, Αἶνο, Σηλυβρία, Ἀλεξανδρούπολι, Μαρώνεια, Σαμοθράκη, Στρώμη, Μεσημβρία, Ἀδριανούπολι, Φιλιππούπολι, Τραϊανὴ Αὐγοῦστα, Καβύλη, Παυ- ταλία, Σερδική, Ἀπολλωνία, Μαρκιανούπολι, Νικόπολι πρὸς Ἴστρον, Τόμι, Ἴστρο). Ὡς πρὸς τὰ εἶδη τους οἱ περισσότερες εἶναι ἀφιερωτικὲς, ἐπιτύμβιες καὶ λιγώτερες ψηφίσματα καὶ διατάγματα.

* Τὸ πρῶτο μέρος τῆς ἐργασίας εἶχε παρουσιασθῇ ὡς ἀνακοίνωση στὸ 8ο Διεθνὲς Συνέ- δριο Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς Ἐπιγραφικῆς, Ἀθήνα, Ὀκτώβριος 1982 μὲ τίτλο: «Ἐπαγ- γέλματα καὶ τέχνες στὶς θρακικὲς πόλεις κατὰ τὴν ρωμαϊκὴ ἐποχὴ».

*¹. Τὴν ἑλλειψὴ ἐπαρκῶν πληροφοριῶν ἀπὸ τὸν χώρο τῆς Θράκης καὶ τὴν μὴ ἐπεξερ- γασία τῶν ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων καὶ τοῦ ἐπιγραφικοῦ ὕλικου εἶχε ἐπισημάνει παλαιό- τερα καὶ ὁ Velizar Velkov, «Zur Entwicklung des Handwerks in den Städten Thrakiens und Untermösiens» [*Studien zur Geschichte und Philosophie des Altertums*, Budapest 1968, σελ. 382-387] «Roman Cities in Bulgaria». *Collected Studies*, Am- sterдам 1980, ἀρ. 13, σελ. 131 κ. ἐξῆς. Βλ. καὶ Ἰ. Μεττιμαρῆ, «Συλλογὴ καὶ ἐκδοσὴ τῶν παλαιοχριστιανικῶν ἐπιγραφῶν ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Θράκη», *Byzantinische Forschungen* 14, 1989, σελ. 361-364.

Σχετικά με τις ασχολίες τῶν κατοίκων παρατηρεῖ κανεὶς ὅτι ἀντιπροσωπεύονται σχεδὸν ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἐπαγγελμάτων καὶ τεχνῶν ἀπὸ τὰ χειρονακτικά, τὰ γεωργικά, τὰ ναυτικά μέχρι τὰ πλέον ὑψηλὰ τῆς ἐποχῆς ποὺ συνήθως ἦσαν τὰ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα καὶ ἀπαιτοῦσαν εἰδικὲς γνώσεις καὶ μόρφωση.

Ἔτσι σὲ ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Μάδυτο ἀναφέρεται καθηγητὴς (ἀρ. 1), ἀπὸ τὴν Μεσημβρία διδάσκαλος (ἀρ. 2). Γεωμέτρης (ἀρ. 3) καὶ παιδευταὶ (ἀρ. 3-4) ἀπὸ τὴν Καλλιόπολι, Ἴστρο καὶ Νικόπολι πρὸς Ἴστρον. Ἱστοριογράφος (ἀρ. 5) ἀπὸ τὴν Καλλιόπολι. Νοτάριος (ἀρ. 6) ἀπὸ τὴν Μάδυτο. Γιατροὺς (ἀρ. 7-12) συναντᾶμε στὴν Σαμοθράκη, σὲ περιοχὴ τῆς Τραϊανῆς Αὐγούστης καὶ σὲ περιοχὴ τῆς Φιλιππουπόλεως, στὴν Νικόπολι πρὸς Ἴστρον, στὴν Ἴστρο καὶ μία ἰάτρινα, (ἀρ. 13) στὸ Βυζάντιο.

Ἀπὸ τοὺς ἐξασκοῦντες τέχνη συναντᾶμε σκυτεῖς (ἀρ. 14-16) στὴν περιοχὴ Κέλλων Φιλιππουπόλεως, στὴν Νικόπολι πρὸς Ἴστρον (Târnovo) καὶ στὸ Βυζάντιο. Γραφεά (ἀρ. 17) στὴν Νικόπολι πρὸς Ἴστρον. Σκηνορράφο (ἀρ. 18) σὲ περιοχὴ τῆς Παυταλίας. Χαλκεῖς (ἀρ. 19-21) στὴν Πλίσκα, Ἴστρο, Σερδική. Σὲ ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Σερδικὴ ποὺ ἀναφέρει ἐπαγγελματίες ἐν εἴδει καταλόγου συναντᾶμε χαλκοτόπο (ἀρ. 21), λανάριο (ἀρ. 22), λευτιάριο (ἀρ. 22), μακελλάριο (ἀρ. 22-23), ἀρτοκόπο (ἀρ. 22). Ἀπὸ τὴν ἴδια περιοχὴ μαρτυρεῖται ἐπίσης μακελλάρις (ἀρ. 23) καὶ πιλοποῖδς (ἀρ. 23). Οἰκοδόμο (ἀρ. 24) ἔχουμε ἀπὸ τὴν περιοχὴ Φιλιππουπόλεως (Boljarci), τέκτονες (ἀρ. 25) ἀπὸ τὴν Ἴστρο. ἀρχιτέκτονα (ἀρ. 27) ἀπὸ τὴν Μάδυτο, δομοτέκτονα (ἀρ. 26) ἀπὸ τὴν Νικόπολι πρὸς Ἴστρον.

Ἐξ ἄλλου μία ἄλλη κατηγορία ἐπαγγελματιῶν εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ διατηροῦσαν ἐργαστήρια ἢ καταστήματα. Ἐργοδότη (ἀρ. 28) συναντᾶμε στὴν Φιλιππούπολι, ἐργαστὰς σιδηρείων (ἀρ. 29) κοντὰ στὸ Tîrnovo τῆς Κάτω Μοισίας.

Σὲ ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Σερδικὴ ποὺ περιέχει κατάλογο ἐπαγγελματιῶν μαρτυροῦνται παντοπώλης (ἀρ. 30) καὶ οἰνοπώλης (ἀρ. 31). Κατήλους (ἀρ. 23, 31-32) ἔχουμε ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Σερδικῆς (Dolistovo), ἀπὸ τὴν Μαρκιανούπολι καὶ Παυταλία. Μάγειρος (ἀρ. 32) μαρτυρεῖται ἐπίσης σὲ ἐπιγραφή τῆς Παυταλίας. Οἱ ἔμποροι ἀπαντῶνται στὶς ἐπιγραφές με τοὺς ὄρους πραγματενόμενοι (ἀρ. 33-34) ἀπὸ τὴν Πέρινθο, Σηστό καὶ κατεργαζόμενοι (ἀρ. 35) σὲ διάταγμα τοῦ Γ' μ.Χ. αἰ. ἀπὸ τὴν Μεσημβρία, τοὺς ὁποίους οἱ ἀγορανόμοι καὶ βουλευταὶ τῆς πόλεως καλοῦν σὲ ἀπογραφὴ κατὰ τὸ ἔθος. Σὲ ἐπιγραφή ἀπὸ περιοχὴ τῆς Φιλιππουπόλεως (Belaštica). Οἱ ἔμποροι μεταπωληταὶ δηλώνονται με τὸν ὄρο ῥωποπωλῆαι (ἀρ. 37-38) σὲ δύο ἐπιγραφές ἀπὸ τὴν Φιλιππούπολι.

Συμπληρώνοντας τὶς κατηγορίες τῶν ἐπαγγελματιῶν πρέπει νὰ ἀναφερθῶ καὶ στὰ ἐπαγγέλματα τῆς��παίθρου, ὅπως σὲ γεωργὸ (ἀρ. 39) ἀπὸ τὴν Σηλυ-

βρία, σὲ κολλήγες (ἀρ. 40-42) ἀπὸ περιοχὴ τῆς Σερδικῆς, Κοιλάδα Στρυμόνος καὶ περιοχὴ τῆς Φιλιππουπόλεως. Ἀπὸ τὴν Φιλιππούπολι πάλι ἔχουμε καὶ ἐπιτηνίτη (ἀρ. 42). Προβατισκὸ (ἀρ. 43) ἀπὸ περιοχὴ μετὰξὺ Νικοπόλεως πρὸς Ἴστρον καὶ Μαρκιανουπόλεως. Ἱπποτρόφο (ἀρ. 44) σὲ ἐπιγραφὴ ἀγνώστου προσελύσεως ἀπὸ τὴν Θρακικὴ Χερσόνησο. Ἄλλη κατηγορία ἀποτελοῦν καὶ τὰ ναυτικὰ ἐπαγγέλματα. Ναυκλήρους (ἀρ. 45-49) ἔχουμε ἀπὸ τὴν Αἴνο, Τόμι (τέσσαρες ἐπιγραφές) καὶ ναῦτες Ἡρακλεῶτες (ἀρ. 50) ἀπὸ τὴν Προκόννησο.

Ἀξιόλογη εἶναι καὶ ἡ παρουσία καλλιτεχνῶν. Στὴν κατηγορία αὕτῃ ἀνήκουν ὅσοι κατέχουν μία εὐγενὴ τέχνη, ὅσοι δημιουργοῦν στὸν χῶρο τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν καὶ στὸν χῶρο τοῦ θεάτρου. Ἔτσι συναντᾶμε χρυσοχόο τεχνίτη (ἀρ. 54) ἀπὸ τὴν Τόμι, ἀργυροτέχνη (ἀρ. 55) ἀπὸ τὴν Πέρινθο. Ἀγαλματογλύφο (ἀρ. 51) ἀπὸ τὴν Πανταλία, τοὺς ὅρους γλύφας καὶ γράφας (ἀρ. 52) ποὺ ἀναφέρονται σὲ συγκεκριμένα πρόσωπα ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρούπολι, ψηφοθέτας (ἀρ. 53) ἀπὸ τὴν Πέρινθο.

Ἐνδιαφέρον εἶναι ἐπίσης καὶ τὸ τιμητικὸ ψήφισμα ἀπὸ τὴν Πέρινθο ποὺ ἀναφέρεται σὲ Ἀθηναῖο τραγῳδὸ ἐπιδημήσαντα (ἀρ. 46) προφανῶς στὴν Ἱδία πόλιν σὲ καιρὸ θεατρικῶν ἀγώνων, ὁ ὁποῖος καὶ στεφανώθηκε κατόπιν ψηφίσματος τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, μετὰ ἀπὸ εἰσήγηση τοῦ ἀγωνοθέτη Ποσειδωνίου. Σὲ ἐπιτύμβιο ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Καλλιόπολι, συναντᾶμε καὶ κομωρδὸ Ἡρακλεῶτῃ τοῦ Πόντου (ἀρ. 57) τὴν καταγωγή, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι ἐξασκοῦσε τὴν τέχνην του ἐδῶ στὴν Καλλιόπολι, ὅπου καὶ πέθανε. Ἡ ἑλληνικὴ κλασσικὴ παράδοση συνεχίζεται στὴν Θράκῃ κατὰ τὴν ρωμαϊκὴ ἐποχὴ. Ἐνδεικτικὴ εἶναι καὶ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Ἴστρο τοῦ Γ' αἰ. ποὺ ἀναφέρεται σὲ ὅλα τὰ θέατρα: ἐμ πᾶσι θεάτροις (ἀρ. 86) τῆς ἐπαρχίας.

Στὸν χῶρο τοῦ στίβου παρατηρεῖται καὶ ἡ μόνη ἀπόκλιση ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ παράδοση, ἡ εἰσαγωγή τοῦ ἀθλήματος τῶν μονομαχιῶν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους προκειμένου νὰ ἱκανοποιήσουν τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς στὴν Ἀνατολή*¹. Στὶς ἐπιγραφὰς μαρτυροῦνται μονομάχοι (ἀρ. 58-59) ἀπὸ τὴν Μεσημβρία (Ἑλληνικὴ Θράκη - μετὰξὺ Μάκρης καὶ Μαρωνείας) καὶ Μαρκιανούπολι, ὀητιάριοι (ἀρ. 60-62) ἀπὸ τὴν Στρώμη, Μαρόνεια, Φιλιππούπολι, Τόμι. Φιλοκύνηρος (ἀρ. 63) ἀπὸ τὴν Θρακικὴ Χερσόνησο.

Ὅπως εἶναι γνωστὸ οἱ μονομαχίες δὲν ὀργανώνονταν ἀπὸ τὴν πόλιν, ἀλλὰ ἀποτελοῦσαν «λειτουργίες» (munera) τῶν πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι χορηγοῦσαν καὶ

*1. L. Robert, *Les gladiateurs dans l'Orient grec* [Paris 1940] Amsterdam 1971, σελ. 7. Ἀναλυτικώτερα γιὰ τὸ φαινόμενο τῶν μονομαχιῶν, τὴν θέση τῶν μονομάχων καὶ τίς κοινωνικὲς διαστάσεις ποὺ εἶχε λάβει τὸ ἔθιμο αὐτὸ βλ. τὸ βιβλίον τοῦ Paul Veyne, *Le Pain et le Cirque, Sociologie historique d'un Pluralisme politique*, Paris 1976.

τά ἔξοδα, δηλαδή ἐγίνοντο «χορηγοί» κατὰ τὴν κλασσικὴ παράδοσι¹. Ἐλάμβαναν χώρα ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐπετείων καὶ ἑορτῶν², στὴν ἀρχὴ σὲ πόλεις ποὺ ἦσαν ρωμαϊκὲς κολωνίες, ἀλλὰ σιγὰ-σιγὰ ἐξαπλώθηκαν παντοῦ³, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἔχουμε ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες μονομάχων ἀπὸ ὅλες τὲς ἐπαρχίες τῆς Ἀνατολῆς. Ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν ὀργάνωσή τους ἦσαν συνήθως οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἐπαρχιῶν⁴.

Ὁ ὅρος *φамиλία μονομάχων* ἢ *ῥητιαρίων* ποὺ ἀπαντᾷ συχνὰ στὶς ἐπιγραφές, δὲν δηλώνει *συντεχνία* ἐλευθέρων πολιτῶν, ἀλλὰ *συσπείρωση* *μονομάχων* γύρω ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα τῆς ἐπαρχίας ἢ κάποιον ἄλλο προστάτη τῶν *μονομάχων*⁵.

Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ ἀναφερθῇ κανεὶς καὶ στὴν ὑπαρξὴ ποικίλων *συντεχνιῶν* ποὺ ὅπως στὶς ἄλλες ἐπαρχίες ἔτσι καὶ ἐδῶ εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς προσπαθείας τῶν ἐργαζομένων γιὰ τὴν καλύτερη κατοχύρωση τῶν ἐπαγγελματικῶν δικαιωμάτων καὶ συμπεριόντων τους ἔναντι τοῦ κράτους. Ὅροι δηλωτικοὶ τῶν *συντεχνιῶν* στὶς ἐπιγραφές εἶναι α) *Τέχνη*: *τέχνη λευκουργῶν* (ἀρ. 64-65) (Βυζάντιο, δύο ἐπιγραφές), *τέχνη λιθουργῶν* (ἀρ. 66) (Πέρινθος), *τέχνη σακκοφόρων* (ἀρ. 67) (ἐπίσης ἀπὸ τὴν Πέρινθο), *τέχνη βυρσέων* (ἀρ. 68), *τέχνη καπήλων* (ἀρ. 69), *τέχνη συροποιῶν* (ἀρ. 70) (καὶ οἱ τρεῖς ἀπὸ τὴν Φιλιππούπολι), β) *Συνέργιον*: *ὑπὲρ συνεργίου* (ἀρ. 71) (Νικόπολις πρὸς Ἴστρον), *ιερώτατον συνέργιον* (ἀρ. 72) (περιοχὴ Φιλιππουπόλεως, Jagodono), γ) *Σύνοδος*: *σύνοδος λιθοξῶν Νικομηδέων* (ἀρ. 73) (Νικόπολις πρὸς Ἴστρον, Beljakovec), δ) *Συναγωγὴ*: *συναγωγὴ κουρέων* (ἀρ. 74) (πλησίον τῆς Περίνθου), ε) *Οἶκος*: *οἶκος τῶν ἐν Τόμει ναυκλήρων* (ἀρ. 47-49) (τρεῖς ἐπιγραφές ἀπὸ τὴν Τόμι). Ἐπίσης οἱ φράσεις: *ἄρξας τῶν ἐν τοῖς σιδηρείοις Ἑλλήνων ...καὶ τῶν ἐργαστῶν ἐταιρείας τε καὶ συνεργασίας* (ἀρ. 29) ἀπὸ τὸ Tirnovo τῆς Κἄτω Μοισίας καὶ *προμέτρης δεκανεύσας ἐ' ἀμέμπτως τῷ ἱερωτάτῳ συνεργίῳ* (ἀρ. 72) ἀπὸ τὴν Φιλιππούπολι (Jagodono), εἶναι ἐνδεικτικὲς τῆς ἐσωτερικῆς λειτουργίας τῶν *συντεχνιῶν*. Οἱ ὅροι ποὺ ἀνέφερα, δηλωτικοὶ τῶν *συντεχνιῶν* ἐδῶ στὴν Θράκη εἶναι οἱ ἴδιοι ποὺ ἀπαντοῦν καὶ σὲ ἐπιγραφές ἀπὸ ἄλλες ἐπαρχίες (Μ. Ἀσία, Συρία)⁶.

*1. L. Robert, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 267-268.

*2. Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 270.

*3. L. Robert, σελ. 269. Στὸν Ἑλλαδικὸν χῶρον ἡ Θεσσαλία φημιζόταν γιὰ τοὺς *μονομάχους* τῆς Ἀναφορὰ στὰ μνημεῖα *μονομάχων* τῆς περιοχῆς αὐτῆς καθὼς καὶ τὴν δημοσίευση ἐπιγραφῆς τοῦ Β' μ.Χ. αἰῶνος ποὺ ἦλθε σὲ φῶς στὸν λόφο τοῦ «Φρουρίου» τῆς Λάρισας τὸ 1978 βλ. στὸ ἄρθρο τοῦ Ἀ. π. Κοντογιάννη, «Ἐπιτύμβιο γιὰ ἓνα *μονομάχον*», ΑΕ 1981, ἐν Ἀθήναις 1983, σελ. 37-52.

*4. L. Robert, σελ. 273.

*5. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 26.

*6. Βλ. ἐργασία μου: *Συμβολαὶ εἰς τὴν μελέτην τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τῆς πρωτοῦν βυζαντινῆς περιόδου. Ἡ προσφορὰ τῶν ἐκ Μ. Ἀσίας καὶ Συρίας ἐπιγραφῶν καὶ Ἀγιολογικῶν Κειμένων*. (Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου, ἀρ. 31) ἐν Ἀθήναις 1975, ἰδιαίτέρως σελ. 200-203.

Ἐξ ἄλλου ὁ ρόλος τῶν ἐμπορίων (ἐμπορικῶν σταθμῶν), ποὺ ἐξυπηρετοῦσαν τὴν διακίνηση τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τὴν διευκόλυνση τῶν ἐπαγγελματικῶν συναλλαγῶν φαίνεται ὅτι καὶ ἐδῶ εἶναι μεγάλος. Ἐκτός ἀπὸ τὸ γνωστὸ ἐμπόριο τοῦ Πίτζου (ἀρ. 75), ἰδρυμένο τὸ 202 μ.Χ. ἐπὶ Σεπτιμίου Σεβήρου μεταξὺ Φιλιππουπόλεως καὶ Τραϊανῆς Αὐγούστης καθὼς καὶ τῶν Δισκοδουρατεῶν (ἀρ. 76-81) (ἦταν ἐμπόριο τῆς Τραϊανῆς Αὐγούστης· τὸ ἀναφέρουν συνολικὰ ἐξ ἐπιγραφῆς), ἔχουμε καὶ νεώτερες ἐπιγραφές ποὺ μᾶς πληροφοροῦν γιὰ ἐμπόριο στὸ Βυζάντιο (ἀρ. 82), ἐμπόριο στὴν Πέριωθο (ἀρ. 83), ἐμπόριο στὴν Βησάνθη (ἀρ. 84) καὶ ἀπὸ λατινικὴ ἐπιγραφή ποὺ βρέθηκε κοντὰ στὴν Νικόπολι πρὸς Ἰστρον μαθαίνουμε γιὰ τὸ *emporium Piretensium* καθὼς καὶ τὸν ἐμποριόρ-χη του (ἀρ. 85).

Ἀπὸ τὴν μελέτη τῶν ἐπιγραφῶν στὶς ὁποῖες ἤδη ἀναφέρθηκα, θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ἀντλήσῃ ἐπίσης ὠρισμένα δημογραφικὰ στοιχεῖα, ἀπαραίτητα γιὰ τὴν καλύτερη κατανόηση τῶν συνθηκῶν ἐργασίας τὴν ἐποχὴ αὐτή. Τὰ ὀνόματα τῶν τεχνιτῶν καὶ ἐπαγγελματιῶν κύρια ἢ ἐθνικὰ μᾶς πληροφοροῦν γιὰ τὴν ἐθνικότητα καὶ τὴν προέλευσή τους¹. Ἔτσι σύμφωνα μὲ τὶς μαρτυρίες τῶν ἐπιγραφῶν ἐπάγγελμα ἐξασκοῦν:

1) Ἕλληνες οἱ ὁποῖοι προέρχονται ἀπὸ ἄλλες περιοχὲς ἢ ἐντόπιοι Θράκες (ποὺ δὲν εἶχαν ἐκρωμαϊσθῇ).

Παραδείγματα ἀπὸ χρονολογημένες ἐπιγραφές:

Ἀλέξανδρος Δηλάνθους ἱατρός (Καβύλη, αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ) ἀρ. 7.

Ἀρήσανδρος Ἐργοτέλους ἱατρός (Σαμοθράκη PE) ἀρ. 10.

Στράτων Στράτωνος ἄρξας τῶν ἐν τοῖς σιδηρείοις Ἑλλήνων (Κάτω Μοισία, Β' μ.Χ. αἰ.) ἀρ. 29.

Φιλοκλῆς φιλότιμος τοῦ οἴκου τῶν ναυκλήρων (Τόμις PE) ἀρ. 48.

Ὀρφεὺς μακελλάρης (περιοχὴ Σερδικῆς, PE) ἀρ. 23.

Δίζας ἀρτοκόπος (Σερδική, PE) ἀρ. 22.

Δυνᾶς Ἐπτακένθου πιλοποιοῦς (Σερδική) ἀρ. 23.

2) Ρωμαῖοι οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἀποικίσει στὴν Θράκη. Σὲ ἐπιτύμβιο ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Σηστὸ διαβάζουμε: Ὁ δῆμος. Οἱ πραγματευόμενοι Ρωμαῖοι, ἀρ. 34. Ἡ ἐκφραση αὐτὴ ἀπαντᾷ καὶ σὲ ἄλλες ἐλληνικὲς ἐπιγραφές, ὅπως ἀπὸ τὰ Θυάτειρα τῆς Λυδίας², ἀπὸ τὸν Ἑλλαδικὸ ὠρὸ καὶ τὰ νησιά³ καὶ φανερώ-νει μετακίνηση Ρωμαίων ἐμπόρων πρὸς Ἀνατολὰς.

*1. Συστηματικὴ μελέτη τῶν ἀνθρωπωνυμιῶν τῆς Θράκης παρὰ τὴν Προποντίδα κατὰ τὴν ἀρχαῖκὴ περίοδο γίνεταί σὲ ἔργο τῆς Louisa Loucopoulou, *Contribution à l'Histoire de la Thrace Propontique durant la période Archaique*, Athènes 1989, σελ. 185-217, ἐνῶ στὶς σελ. 228-406 δημοσιεύονται καὶ σχετικοὶ πίνακες πλουσιώτατοι σὲ ὕλικό.

*2. IGRR IV, σελ. 416, ἀρ. 1235.

*3. Vasile Pârvan, *Die Nationalität der Kaufleute im römischen Kaiserreich*, Breslau 1909, σελ. 8-11.

3) Ἀπελευθεροὶ οἱ ὁποῖοι μαζί με τὴν ἐλευθερία τοὺς ἀπέκτησαν καὶ ἓνα ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος ἢ ἄλλους μέλους τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας ἢ τοῦ ἄρχοντος πού τοὺς ἐλευθέρωσε¹ ἢ τρία κατὰ τὴν ρωμαϊκὴ συνήθεια, διατηρῶντας καὶ τὸ ἑλληνικὸ ἂν εἶχαν:

Τ(ιβεριού) Κλαυδίου Ἀνδρονίκου Λαοδικεῖας ἱστοριογράφου (Καλλίπολις, PE), ἀρ. 5.

Αὐρήλιος Μάρκος γραφεὺς (Νικόπολις πρὸς Ἴστρον, PE) ἀρ. 17.

Σατορνῖνος νοτάριος καὶ Καλή, Καίσαρος δοῦλοι Δόξη ἰδία θυγατρὶ (Μάδυτος, Α' μ.Χ. αἰ.), ἀρ. 6.

4) Ἐκρωμαῖσθέντες ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ ἢ ἐντόπιοι Θράκες², ἐκ τῶν ὁποίων ὠρισμένοι διετήρησαν στὴν οἰκογένειά τους καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἢ τὰ ἐπιχωριάζοντα στὴν Θράκη ὀνόματα:

Αὐρηλίῳ Σαβαστιανῷ ἱπποῖατρῳ (Νικόπολις πρὸς Ἴστρον, PE), ἀρ. 12.

Λούκιος Ανράξεις Οθαλέριος χαλκεὺς (Πλίσκα, ἀχρονολόγητη), ἀρ. 19.

Μάρκος Ἐρένιος Σεουήρος ἀδελφὸς καὶ κολλήγας (Κοιλάδα Στρυμόνος, PE), ἀρ. 41.

Ρουφῖνα Ἰάσονος Θεοκρίτω νύῳ ... (Τόμις, PE), ἀρ. 46.

Ἡρώδης Ἐπτακένθου ἀγαματογλύφος (Παυταλία, PE), ἀρ. 51.

Ἐπιγένης Σατορνῖνος Ἡρακλεώτης τοῦ Πόντου κωμωδὸς (Καλλίπολις, PE), ἀρ. 57.

Σὲ ἀρκετὲς ἐπιγραφὲς ἐπισημαίνει κανεὶς ἐγκατάσταση ἐπηλύδων ἢ μετακίνηση ἐπαγγελματιῶν, τεχνιτῶν καὶ καλλιτεχνῶν χάριν ἐργασίας ἀπὸ τὴν μία πόλη ἢ ἐπαρχία στὴν ἄλλη:

1) *Σήστιοι νέοι καὶ ἔφηβοι ἐστεφάνωσαν τὸν γεωμέτρην Ἀσκληπιάδην Νικομάχου* στὴν Καλλίπολι (ἀφιερωτικὴ), ἀρ. 3.

2) *Ἱστοριογράφος Λαοδικεὺς* στὴν Καλλίπολι (ἐπιτύμβιος), ἀρ. 5.

3) *Κυρίλλα ἄλοχος οἰκοδόμος* ἀπὸ τὴν Λαοδικεῖα στὴν Φιλιππούπολι (ἐπιτύμβιος), ἀρ. 24.

4) *Ἀσκληπιάδης ἀρχιτέκτων Λαμψακηνὸς* στὴν Μάδυτο (ἐπιτύμβιος), ἀρ. 27.

5) *Πραγματενόμενοι Ἀλεξανδρεῖς* στὴν Πέρινθο (ἀφιερωτικὴ), ἀρ. 33.

6) *Πραγματενόμενοι Ῥωμαῖοι* στὴν Σηστό (ἐπιτύμβιος), ἀρ. 34.

7) *Νικομηδεῖς ὥποπῳλαι βυρσεῖς* στὴν Φιλιππούπολι (ἀφιερωτικὴ) ἀρ. 38.

*1. Gianfranco Gaggero, «Citoyens Romains dans la Thrace indpendante», *Pulprdeva 2 (Semaines Philippopolitaines de l'histoire et de la culture thrace. Plovdiv, 4-19 octobre 1976)*, Sofia 1978, σελ. 257 καὶ ἐξῆς.

*2. Στὴν περίπτωσι αὕτὴ ἐπισημαίνονται μετὰ τὴν τρίτη δεκαετία τοῦ Α' μ.Χ. αἰ., προηγουμένως πολὺ σπάνια ἀπαντῶνται ἄτομα πού ἔχουν λάβει τὴν ρωμαϊκὴ πολιτεία βλ. G. Gaggero, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 258.

- 8) Ναῦται Ἡρακλεῶται στὴν Προικόννησο (ἀφιερωτική), ἀρ. 50.
- 9) Πάσαις ἐν πόλεσσι τέχνη νείκησα προπάντας ψηφοθέτας στὴν Πέρινθο (ἐπιτύμβιος, Α' - Β' μ.Χ. αἰ.), ἀρ. 53.
- 10) Ἀθηναῖος τραγῳδὸς ἐπιδημήσας στὴν Πέρινθο (ψήφισμα), ἀρ. 56.
- 11) Ἐπιγένης Σατορνίνος Ἡρακλεώτης τοῦ Πόντου κωμωδὸς στὴν Καλλιπολί (ἐπιτύμβιος), ἀρ. 57.
- 12) Φλαμεάτης ρητιάριος Περγαῖος (ἢ Περγαμηνός) στὴν Φιλιππούπολι (ἐπιτύμβιος), ἀρ. 61.
- 13) Τῆς συνόδου Νικομηδεῶν λιθοξῶν στὴν Νικόπολι πρὸς Ἴστρον (ἀφιερωτική) ἀρ. 73.

Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας τὰ ὅσα μέχρι τώρα ἀνέφερα ἀπὸ τὶς ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες φαίνεται ὅτι:

α) Ἡ ἐπαρχία τῆς Θράκης κατὰ τὴν ρωμαϊκὴ ἐποχὴ ἀναπτύσσεται παράλληλα πρὸς τὶς ἄλλες ἐπαρχίες ὅσον ἀφορᾷ στὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωή.

β) Στὶς πόλεις καὶ στὶς γύρω περιοχὲς τοὺς συναντᾷ κανεῖς μαζί μὲ τὴν ἄνθηση τῶν ἐπαγγελματιῶν καὶ τεχνῶν καὶ τὴν συνέχεια τῆς ἐλληνικῆς πολιτιστικῆς παραδόσεως¹.

γ) Οἱ ἐπαγγελματίες, τεχνίτες, καλλιτέχνες καὶ λοιποὶ ἐργαζόμενοι προέρχονται ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ πληθυσμὸ τῆς ἐπαρχίας, ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους Θράκες, ἀπὸ Ρωμαίους οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀποικίῃσι στὴν Θράκη καὶ ἀπὸ ἀπελευθέρους.

δ) Ἡ μετακίνηση τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τὴν μιὰ πόλιν ἢ ἐπαρχίαν σὲ ἄλλη γιὰ ἐπαγγελματικoὺς λόγους εἶναι ἐμφανής, ἰδιαίτερα ἀπὸ τὶς περιοχὲς τῆς Μ. Ἀσίας.

*1. Δὲν μὲ βρῖσκουν σύμφωνη, κρίνοντας τοῦλάχιστον ἀπὸ τὸ ἐπιγραφικὸ ὕλικό, οἱ ἀπόψεις τοῦ T e o f i l I v a n o v, περὶ συνεχείας τοῦ θρακικοῦ πολιτισμοῦ στὶς περιοχὲς τῆς Θράκης κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Βλ. «Über die Kontinuität der thrakischen Kultur in der thrakischen Gebieten während der Römerherrschaft (der heutigen Volksrepublik Bulgarien)» *Thracia* 1972 (*Academia Literarum Bulgarica — Primus Congressus Studiorum Thracicorum*) σελ. 159-178.

ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Ἑλευθέρια ἐπαγγέλματα

- 1) *Μάξιμος, Διονυσίῳ ἰδίῳ / καθηγητῇ μνήμης / χάριν.*
(Μάδυτος, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, ἀχρονολόγητη)¹.
Διδάσκαλος, ἀναφέρεται σὲ τιμητικὸ ψήφισμα ἀπὸ τὴν Μεσημβρία, ἀλλὰ σὲ προγενέστερη ἐποχὴ (Γ' π.Χ. αἰ.).
- 2) *Ἔδοξε τῷ βουλᾷ καὶ τῷ / δάμῳι Τυνδάριχος Καλλι|σθένους εἶπε· ἐπειδὴ
(Γ)λ(α)ν|κίας Ἀριστομένειος Καλ|λατιανὸς διδ|ασκαλὸς δι|ατετριφῶς ἐν
τῷ πόλει πλείονα χρόνον ἐν τε τοῖς λοι|ποῖς εὐτάκτως ἀνестρέφη (sic)|
καὶ πρόθυμον ἑαυτὸν παρ|εί|χετο εἰς τὰν ἐπιμέλειαν / τῷ μαθητῶν ²...*
- 3) *Σ[ή]στ[οι]οι νέοι καὶ ἔφηβοι / καὶ οἱ παῖδες καὶ οἱ παιδευταὶ / ἔστεφάνωσαν
[Ἀσ]κληπιάδην / Νικομάχου γεωμέτρην / ἀρετῆς ἔνεκεν καὶ εὐνοίας / τῆς
εἰς ἑαυτοῦς³.*
(Καλλίπολις, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, ἀχρονολόγητη).
- 4) *... καὶ ταυριασταῖς καὶ ἱατροῖς καὶ παιδευταῖς...⁴.*
(Ἴστρος, ψήφισμα, Β' μ.Χ. αἰ.).
- 5) *Τ. Κλαυδίου / Ἀνδρονείκου / Λαοδικέος / ἱστοριογράφου⁵.*
(Καλλίπολις, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, ΡΕ).
- 6) *..Σατορνῖνος νοτάριος καὶ Καλῇ Καίσαρος δοῦλ(οι), Δόξη ἰδίᾳ θυγατρὶ
μνήμης χάριν⁶.*
(Μάδυτος, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, Α' μ.Χ. αἰ.).
- 7) *Θ(εοῖς) Καταχθονίοις / Ἀλέξανδρος Διληγὸς || ἱητρός, ἔτη ο' / ζήσας-
περιῶν τὸν / τύμβον καὶ τὸν / βωμὸν / μνημοσύνης χάριν / Χαῖρε - παρο-
δεῖτα⁷.*
(Καβύλη, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ).
- 8) *Αῠς Σπαρτ[ο]κον [ια]/τροῦ Δείζηρος / δῶρον⁸.*

*1. J. Krauss *Sestos*, Bonn 1980, σελ. 98, ἀρ. 57.

*2. IGBul. 1, σελ. 262, ἀρ. 307 bis, στ. 1-11 βλ. καὶ L. Robert, *Bull. Épigr.* τόμ. 84, 1971, σελ. 462 ἀρ. 429, ὁ ὁποῖος ἰσχυρίζεται ὅτι πρόκειται γιὰ διδάσκαλο σχολείου ἀντικρουόντας τὸν V. Velkov.

*3. J. Krauss, *Sestos*, σελ. 67, ἀρ. 5.

*4. E. M. Popescu, «The Histrian Decree for Aba (2nd century of our era)», *Dacia* (N. S.) τόμ. 4, 1960, σελ. 276, στ. 26-27.

*5. J. Krauss, *Sestos*, σελ. 82, ἀρ. 17.

*6. J. Krauss, *Sestos*, σελ. 99, ἀρ. 58.

*7. IGBul. 3, 2, σελ. 166, ἀρ. 1776 = L. Robert, *Bull. Épigr.*, τόμ. 76, 1963, σελ. 151, ἀρ. 150.

*8. IGBul. 3, 1, σελ. 145, ἀρ. 1204 = L. Robert, *Bull. Épigr.*, τόμ. 57, 1944, σελ. 216, ἀρ. 130.

(Batkum, περιοχή Φιλιππουπόλεως, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, ἀχρονολόγητη).

- 9) Θεῶ Ἀπόλλωνι ἐπηκόῳ / Μάξιμος ἱατρὸς / ἐν/χῆν¹.
(Trud, περιοχή Φιλιππουπόλεως, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, ἀχρονολόγητη).
- 10) ... Ἀγήσαφ/ν/δρ]ος Ἐ[ργοτέλο]υς, ἱατρὸς ...².
(Σαμοθράκη, ψήφισμα ἢ κατάλογος, PE).
- 11) ... καὶ ἱατροῖς καὶ παιδευταῖς ...³.
(Ἴστρος, ψήφισμα, Β' μ.Χ. αἰ.).
Κτηνίατρος μνημονεύεται στὴν ἀκόλουθη ἐπιγραφή:
- 12) Θεοῖς Καταχθονείοις / Ἀῶρ(ήλιω) Σαβαστιανῶ (sic) ἵππο/ιατρῶ ...⁴.
(Νικόπολις πρὸς Ἴστρον, ἐπιτύμβιος, PE).
Ἀπὸ τὴν περιοχή τῆς ἀνατολικῆς Θράκης συναντᾶμε κατὰ τὴν τελευταία περίοδο τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς καὶ ἰατρίνα.
- 13) Μοῦσα Ἀγαθοκλέους / ἱατρεινῆ⁵.
(Βυζάντιον, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, Β' - Α' π.Χ. αἰ.).

Οἱ ἐξασκοῦντες τέχνη

- 14) Ἀῶρ(ήλιος) / Μου/κία/νὸς // Δινε/ος σκ/υτε/ὐ(ς) Κελληρὸς κέ ...⁶.
(Κέλλαϊ, περιοχή Φιλιππουπόλεως, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, PE).
- 15) ... ἰον σκυτέα⁷.
(Βυζάντιον, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, PE).
- 16) Διὶ Ὀλυμπίῳ κα/ὶ Ἡρᾷ καὶ Ἀθηνᾷ ὑπὲ/[ρ τ]ῆς τοῦ αὐτοκρά[το]/[ρο]ς
Ἀδρια(νοῦ) καίσαρο[ς] / <ρὸς> Ἀντωνίνο[v] νίκης καὶ διαμονῆς / Αἰ-
(λιος) Κόνων, Οὐλ(πιος); Σε(μ)πρό[μιος]; Σαβῖν(ος) / σκυτῆς Νικοπολί-
ται / ἐν/χῆν ἀνέθηκαν⁸.
(Târnovo, Νικόπολις πρὸς Ἴστρον, ἀφιερωτικὴ, 117-138 μ.Χ.).
- 17) Ἀγαθῇ τύχη. Ἡλίῳ / Μίθρα / θεῶ / ἐπηκόῳ / Ἀῶρ(ήλιος) / Μᾶρκος

*1. IGBul. 3,1, σελ. 228, ἀρ. 1467.

*2. IGRR I, σελ. 273, ἀρ. 843, στ. 10.

*3. E. m. Popescu, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 276, στ. 27.

*4. IGBul. 2, σελ. 116-117, ἀρ. 687, στ. 1-3 = IGRR I, σελ. 198, ἀρ. 586.

*5. Nezih Firatli, *Les stèles funéraires de Byzance gréco-romaine*, Paris 1964, σελ. 96-97, ἀρ. 139. Σχόλια τοῦ L. Robert γιὰ τὴν ἐπιγραφή βλ. σελ. 175-178 Ἡ ἐπιγραφή δημοσιεύεται καὶ στὸ SEG, τόμ. 24, 1969, σελ. 238, ἀρ. 811.

*6. M. Ἀποστολίδου, «Ἐπιγραφαὶ Τραϊανῆς Αὐγούστης», *Θρακικά*, τόμ. 8, 1937, σελ. 101, ἀρ. 61 = IGBul. 3, 1 σελ. 255-256, ἀρ. 1520, στ. 1-8.

*7. Macridy, Megaw, Mango, Hawkins, «The Monastery of Lips (Fenari Isa Camii)», *DOP* τόμ. 18, 1964, σελ. 314, ἀρ. 8.

*8. IGBul. 2, σελ. 106, ἀρ. 664.

γναφεὺς / τὸ στήλιον / σὺν τῇ / ζωγραφίᾳ / κατεσκέυ/ασεν / ἐκ τῶν / ἰδί-
ων / εὐχαρισ/τήριον¹.

(Νικόπολις πρὸς Ἴστρον, ἀφιερωτική ἐπιγραφή, PE).

- 18) Ἀγ[αθῇ τύχη]·| Κυρίῳ Ἀ[πόλλων]/[ι] Ἡρακλεί/δης Περ/σέος σκη/νο-
ράφος (sic) . . .².

(Slokoštica περιοχὴ Πανταλίας, ἀφιερωτική ἐπιγραφή ἀχρονολόγητη).

- 19) Ἰ[Α]γαθῇ τύχη θ/[ε]ᾷ Κυ[ν]θία Λ(ούκιος) | [Δυ]ράξεις [Ο]υ[δ]α[λ]έ-
ρι[ος] εὐχ[α]ρισθή[ρ]/ιον ἀνέθηκεν / χαλκεύς³.

(Πλίσκα, ἀφιερωτική ἐπιγραφή, ἀχρονολόγητη).

- 20) Ταταρίων χαλκε/ὺς ἀνεθόμην δῶ/ρον Ἀθηνᾶ⁴.

Σὲ κατάλογο ἐπαγγελματιῶν συναντᾶμε χαλκοτόπο καὶ χαλκέα.

- 21) Αὐτόλνκος χαλκοτόπος⁵.

Ἀσκληπιάδης χαλκεύς.

(Σερδική, κατάλογος ἐπαγγελματιῶν, PE).

- 22) Βασσιανὸς λανάρις⁶.

(Σερδική, κατάλογος ἐπαγγελματιῶν, PE).

- 22) Σενήρος λεντιάρις⁷.

- 22) Μονκας μακελλάρις⁸.

- 22) Ὀρφεὺς μακελλάρις⁹.

(Dolistovo περιοχὴ Σερδικῆς, ἀφιερωτική ἐπιγραφή, PE).

- 22) Δίζας ἀρτοκόπος¹⁰.

- 23) Δυνᾶς Ἑπτακέ[θ]ου ἢ -κέ[ν]θ(ο)ν πιλοποιεύς¹¹.

(Dolistovo Σερδικῆς, ἀφιερωτική ἐπιγραφή, PE).

- 24) . . . Λαδικίης / πάτρις εἰμί, τοῦνομα Κυρίλλα / οἰκοδόμον ἄλοχος / Εὐκλα-
δίου, ὃς μὲ θανοῦσαν ἔκρυπεν¹² . . .

*1. IGBul. 2, σελ. 113, ἀρ. 679 = SEG τόμ. 15, 1958, σελ. 124, ἀρ. 483.

*2. IGBul. 4, σελ. 178, ἀρ. 2198, στ. 1-7.

*3. G. Mihailov, *Archeologija* (Sofia) τόμ. 2, 1960 I, σελ. 16.

*4. D. M. Pippidi, «Spicuiri Epigrafice», *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, τόμ. 19, 1968, σελ. 435-436, ἀρ. 5 = Bull. Épigr., τόμ. 82, 1969, σελ. 484, ἀρ. 393.

*5. IGBul. 4, σελ. 39, ἀρ. 1922, στ. 1 καὶ 3.

*6. IGBul. 4, σελ. 39, ἀρ. 1922, στ. 5.

*7. Αὐτόθι, στ. 7.

*8. Αὐτόθι, στ. 9.

*9. IGBul. 4, σελ. 186-187, ἀρ. 2214, στ. 16 = IGRR I, σελ. 230-231, ἀρ. 682.

*10. IGBul. 4, σελ. 39, ἀρ. 1922, στ. 8.

*11. IGBul. 4, σελ. 186-187, ἀρ. 2214, στ. 10.

*12. Dumont-Homolle, *Mélanges*, σελ. 339, ἀρ. 53 = M. Ἀποστολίδου, «Συλλογὴ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν ἀνευρεθεισῶν ἐν Φιλιππουπόλει», *Θρακικά*, τόμ. 6, 1935, σελ. 170, ἀρ. 92 = IGBul. 3,1, σελ. 220, ἀρ. 1448, στ. 2-5.

- (Boljarči περιοχὴ Φιλιππουπόλεως, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, ὕστερα PE).
- 25) Ὑμνωδοῖς καὶ τέκτωνσιν¹...
(Ἴστρος, ψήφισμα, Β' μ.Χ. αἰ.).
- 26) Θ(εοῖς) Κ(αταχθονίοις) / Γάιος Βιάνορος Νευκαεὺς / δομοτέκτων πολέιτης
φυλῆς / Καπιτωλείνης, ζήσας καλῶς / ἔτη ἑβδομήκοντα, ζῶν κέ φρο/[νῶν
κατεσκεύασεν]².
(Nikjup περιοχὴ Νικοπόλεως πρὸς Ἴστρον, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, PE)
- 27) Ἰλαρος Ἀσκληπιάδου / τῷ νῖφ / Ἀσκληπιάδῃ Ἰλάρου / Λαμνακηνῷ /
ἀρχιτέκτωνι³.
(Μάδυτος, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, PE (;)).

Οἱ διατηροῦντες ἐργαστήρια καὶ καταστήματα

- 28) Τοῦτον ἐμοὶ Τατιανῷ ἐργοδ[ότη] / δόμον δώρον χάριν ἐξετέλεσ[εν]...⁴
(Φιλιππούπολις, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, 311 μ.Χ.).
- 29) Ἀγαθῇ τύχῃ. Ἀπόλλωνι Ἀδλαριοκῷ θεῷ ἐπηκόῳ.
Στράτων Στράτωνος ἄρχας τῶν ἐν τοῖς σ[ι]δ[η]ρεῖ[οι]ς Ἑλλήνων τῶν /
ἐ[πὶ τ]ῆς Ἀντωνεῖνου βασιλείας / ὑπὲρ τ[ῆ]ς ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἰδίων [κα]ὶ
τῶν ἐργαστῶν / ἐ[τ]αι[ρείας] τε καὶ συν[εργ]α[σί]ας εὐξά[μενο]ς τὸν
[βω][μ]ὸν / ἀν[έ]θηκα⁵.
(κοντὰ σὺν Τίρνονο, Κάτω Μοισία, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, 138-161 μ.Χ.).
Σὲ κατάλογο ἐπαγγελματιῶν διαβάζουμε:
- 30) Θνοξίδας παντοπώλης]⁶.
(Σερδική, πιθ. ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, PE).
- 31) Οὐάλης οἰνοπώλης⁷.
- 32) Μεστίκενθος κάπηλος⁸.
(Dolistono περιοχὴ Σερδικῆς, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, PE).

*1. E. m. Popescu, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 276. στ. 31-32.

*2. IGRR I, σελ. 199, ἀρ. 590, διορθ. ἀρ. 1431 = IGBul. 2, σελ. 118-119, ἀρ. 690.

*3. J. Krauss, *Sestos*. σελ. 98, ἀρ. 56.

*4. SEG τόμ. 14, 1957, σελ. 102-103, ἀρ. 486, στ. 1-2.

*5. IGRR I, σελ. 199-200, ἀρ. 592, διορθ. ἀρ. 1433, στ. 4-6. Ὁ ὅρος ἐργασταὶ σημαίνει κυρίως τοὺς ἐμπόρους ἢ τοὺς καταστηματάρχες βλ. Fr. Poland, *Geschichte des griechischen Vereinswesens*, Leipzig 1909, σελ. 108. Ἄλλα παραδείγματα ἐργαστῶν ἀπὸ νησιᾶ τοῦ Αἰγαίου καὶ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας βλ. καὶ παρὰ L. Robert, «Trois Inscriptions de l'Archipel», REG τόμ. 42, 1929, σελ. 32-35.

*6. IGBul. 4, σελ. 39, ἀρ. 1922, στ. 2.

*7. IGBul. 4, σελ. 39, ἀρ. 1922, στ. 6.

*8. IGBul. 4, σελ. 186-187, ἀρ. 2214, στ. 18.

- 32) [Κά]πῆλος(;) Ἰνγενο[να] / [τὸ]ν Ἑρεμῆν¹.
(Váldídol, Μαρκιανούπολις, ἀφιερωτική ἐπιγραφή, Γ' μ.Χ. αἰ.).
- 32) Πυρούλας κά/πῆλος².
(Παυταλία, ἀφιερωτική ἐπιγραφή, ἀχρονολόγητη).
- 32) Ἀλκιδάμας / μάγ[ε]ιρος³.
(Παυταλία, ἀφιερωτική ἐπιγραφή, ἀχρονολόγητη).

Ἑμποροι

- 33) ... Ἀλέξαν/δρεῖς οἱ πραγματευόμενοι / ἐν Περὶνθῳ τὸν ἀνδριάντα / ἀνέ-
στησαν τειμῆς χάριν⁴.
(Πέρεινθος, ἀφιερωτική ἐπιγραφή, PE).
- 34) Ὁ δῆμος. Οἱ πραγματευόμενοι Ῥωμαῖοι / Τίτον Φορρανὸν Τίτον Νικίαν /
ὁ δῆ/μος [ὁ Μα]δυτιῶν / ὁ δῆ/μος ὁ Ἀλωπεκον/νησιῶν⁵.
(Σηστός, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, PE).
- 35) ... παρακαλοῦσιν πάντας τοὺς κατερ/γαζομένους τὴν πόλιν ἔρχεσθαι καὶ /
ἀπογράφεσθαι κατὰ τὸν νόμον τῆς / πόλεως καὶ τὸ ἔθος⁶. Εὐδυνχῶς.
(Μεσημβρία, διάταγμα ἀπογραφῆς πληθυσμοῦ, Γ' μ.Χ. αἰ.).
- 36) Ἀλέξανδρος Φιλίππου ἀγοραῖος / τοῖς τέκνοις ἐαυτοῦ⁷.
(Belaštica Φιλιππουπόλεως, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, Β' αἰ.).
- 37) ... [ῥω]ποπώλης τὴν / [σορ]ὸν ἐαυτῷ ἐκ / [τῶν] ἰδίων κατε/[σκεῦ]
ασεν μνήμης / χάριν⁸.
(Φιλιππούπολις, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, ἀχρονολόγητη).

*1. SEG τόμ. 28 (1978) 1982, σελ. 180, ἀρ. 604.

*2. IGBul. 4, σελ. 130, ἀρ. 2078β, στ. 3-4 = SEG τόμ. 1, 1923, σελ. 69, ἀρ. 307.

*3. IGBul. 4, σελ. 130, ἀρ. 2078α, στ. 2-3.

*4. Dumont-Homolle, *Mélanges*, σελ. 389, ἀρ. 74e, στ. 6-9 = CIG 2024.

Γιὰ τὸν ὄρο πραγματευόμενοι βλ. ἐπιγραφή ἀπὸ τὰ Θυάτειρα ἐν IGRR IV σελ. 416, ἀρ. 1235: "... Ὁ δῆμος καὶ οἱ πραγματευόμενοι Ῥωμαῖοι. Ἐπίσης καὶ δευτέρα ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν ἴδια πόλιν, διωρθωμένη ἀπὸ τὸν L. Robert *Revue de Philologie* τόμ. 55, 1929, σελ. 136-137, στ. 1-4. Τοῖς Σεβαστοῖς / οἱ πραγματευόμενοι / τὸ τρίτυλον καὶ τὰς / στοάς ... Ἀπὸ τὴν Ἑφεσο, *Ephesos III*, 79: οἱ ἐν τῷ τόπῳ πραγματευόμενοι Ἀνδροκλεῖδα. Ἐπίσης γιὰ τὴν συντεχνία κατεργαζομένων ἢ πραγματευομένων βλ. *Fr. Poland* ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 109-110.

*5. J. Krauss, *Sestos*, σελ. 63-64, ἀρ. 2, στ. 8-12.

*6. Dumont-Homolle, *Mélanges*, σελ. 460-461, ἀρ. 111e, στ. 5-8 = CIG 2053.

*7. M. Ἀποστολίδου, «Συλλογὴ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν κ.λπ.», *Θρακικά*, τόμ. 5, 1934, σελ. 242 καὶ τόμ. 6, 1935, σελ. 142, ἀρ. 11 = IGBul. 3,1, σελ. 210, ἀρ. 1416.

*8. IGBul. 3,1, σελ. 72, ἀρ. 991β βλ. καὶ L. Robert, *Bull. Épig.* τόμ. 80, 1967, σελ. 509, ἀρ. 375.

- 38) Ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος Νεικαεῖς ὀλυμπιασταὶ / Νεικομηδεῖς ὀροποῶλαι
βυρσεῖς¹.
(Φιλιππούπολις, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, ἀχρονολόγητη).

Ἐπαγγέλματα τῆς ὑπαίθρου

- 39) Ποσιδώνις Γλῶκω/νος, γεωργός, θ[ε]||ῶ ἤρωι περὶ αἶαντοῦ / καὶ τῶν κτη-
νέων / εὐχῆν².
(Προέρχεται ἀπὸ τὴν Σηλυβρία, —βρέθηκε στὸ Kadikeui— ἀφιερωτικὴ
ἐπιγραφή, ἀχρονολόγητη).
- 40) Κυρίῳ Ἡ[ρα]||κλεῖ τὸν [βωμ]||ὸν οἱ κολλ[ή]||γαι ἀνέστ[η]||σαν.
Εὐ[τυχῶς]³.
(Ballanstra περιοχὴ Σερδικῆς, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή ἀχρονολόγητη).
- 41) ...Μ(ἄρκος) Ἐρέννιος / Σεουῆρος / ἀδελφός / καὶ κολλή|γας⁴.
(Κοιλάδα Στρυμόνος, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, ΡΕ).
- 42) Ἀγαθῇ τ[ύχη] ... Πρόκλος ἐπι|κτηνεῖτης σὺν Εὐτυχανῶ κολλή|γα ἐπη-
κόῳ / θεῶ Ἡρω[τ]ι Κελλῶν εὐχὴν ἐποιήσαμεν ὑπὲρ / τῆς ἐνθήκ[ης] καὶ
αὐτῶν ἐλπίδος⁵.
(Κέλλαι περιοχὴ Φιλιππουπόλεως, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, ΡΕ).
- 43) Μᾶρκος προβατοβοσχός (sic) θεῶι Ἡρῶι ἀνέθηκεν⁶.
(Trăstikovo, μετὰ τὸ Νικοπόλεως πρὸς Ἴστρον καὶ Μακριανουπόλεως
ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, ἀχρονολόγητη).
- 44) Κλ(αύδιος) Μει|νᾶς ἱπ|ποτρόφος Σαρα|[ρα]|πίωνι ἡνιόχῳ / νοητικῶ,
μυείας χάρι|ν⁷.
(Ἀγνώστου προελεύσεως, τὴν ἄρχαιολογικὴ Μουσεῖο Κωνσταντι-
νουπόλεως· ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, ὕστερα αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ).

*1. K. K o l e v, «Stèle funéraire de Philippoupolis», *Archeologia* (Sofia) τόμ. 8, 1966 II, σελ. 57.

*2. G. Seure, «Antiquités Thraces de la Propontide», *BCH* τόμ. 36, 1912, σελ. 592, ἀρ. 48.

*3. IGBul. 4, σελ. 101, ἀρ. 2039. Κατὰ τὸν L. R o b e r t κολλήγες εἶναι οἱ γαιοκτή-
μονες βλ. *Bull. Épigr.* τόμ. 80, 1967, σελ. 509, ἀρ. 371.

*4. IGBul. 4, σελ. 238, ἀρ. 2250, στ. 5-8 = L. R o b e r t, *Hellenica* 11-12, 1960, σελ. 560 ἐπ. = *Bull. Épigr.*, τόμ. 61, 1948, σελ. 170, ἀρ. 114.

*5. M. Ἄποστολίδου, «Ἐπιγραφαὶ Τραϊανῆς Αὐγούστης», *Θρακικά*. τόμ. 8, 1937, σελ. 102, ἀρ. 64 = L. R o b e r t, *Bull. Épigr.* τόμ. 71, 1958, σελ. 322, ἀρ. 469 = IGBul. 3, 1, σελ. 254-255, ἀρ. 1519. Γιὰ τὸν ὄρο ἐπικτηνίτης: *superintended the transport-beasts in a large estate* βλ. 7 M. R o s t o v t z e f f, *The Social and Economic History of the Roman Empire*, Oxford 1966, τόμ. II, σελ. 648, σημ. 92.

*6. IGBul. 2, σελ. 203, ἀρ. 851.

*7. E. P f u h l - H. M ö b i u s, *Die Ostgriechischen Grabreliefs*, Mainz am Rhein 1979, σελ. 289, ἀρ. 1179.

Ναυτικοί

- 45) Ἀνρήλιος, ναύκληρος, θ[ε]ραπευτῆς τοῦ φιλαν/[θρ]ώπου θεοῦ Ἀσκλη-
πιουῶ...¹.
(Αἴνος, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, PE).
- 46) Ῥουφεῖνα Ἰάσονος Θεοκρίτω Θε|οκρίτου νιῶ τὴν στήλην ἀνέστη|σεν
ναυκλήρω τῷ καὶ Βασιλεῖ | ζήσαντι ἔτη κβ', μῆνας θ'.| Χαίρετε².
(Τόμις, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, α' ἡμισυ Β' μ.Χ. αἰ.).
- 47) ... ὁ οἶκος τῶν ἐν Τόμει ναυκλήρων³.
(Τόμις, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, 161-169 μ.Χ.)
- 48) Φιλοκλῆς φιλότιμος τοῦ οἴκου τῶν ναυκλήρων⁴.
(Τόμις, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, PE).
- 49) Ποντάρχης... φιλότιμος τοῦ οἴκου τῶν ναυκλήρων⁵
(Τόμις, τιμητικὴ ἐπιγραφή, PE)
- 50) Δι' Ὁρνέω εὐχα|ριστοῦμεν να|ῦται Ἑρακλ[ε]ῶτα[ι].⁶
(Προικόννησος, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, ἀχρονολόγητη).

Καλλιτέχνες

- 51) Κυρίω Ἑρακλεῖ | Ἑρῳδῆς Ἑπταικένθου ἀγαλ|ματογλύφος ὑπὲρ αὐτοῦ
καὶ | [τῶν] ἰδίων ἀνέθηκεν⁷.
(Παυταλία, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, ἀχρονολόγητη).

*1. Dumont - Homolle. *Mélanges* σελ. 437, ἀρ. 103 = IGRR I, σελ. 268, ἀρ. 826, στ. 1-2.

*2. IGRR I, σελ. 214, ἀρ. 645 = E. Pfuhl - H. Möbius, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 104, ἀρ. 232.

*3. IGRR I, σελ. 205, ἀρ. 610.

*4. G. Perrot, «Mémoire sur quelques inscriptions inédites des Cotes de la Mer Noire», *Revue Archéologique* τόμ. 28 (N. S 1) 1874, 2, σελ. 25. σημ. 1.

*5. G. Perrot, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 28, στ. 10.

*6. Μ. Γεδεών, Προικόννησος, Ἑκκλησιαστικὴ παροικία, ναοὶ καὶ μοναὶ, μητρο-
πολίται καὶ ἐπίσκοποι, Κωνσταντινούπολις, Πέτρα 1895, σελ. 139 = L. Robert, «Des
Carpathes à la Propontide», *Studi Classici*, τόμ. 16, 1974, σελ. 80 καὶ ἐξῆς.

*7. IGBul 4, σελ. 124, ἀρ. 2069. Ἀγαλματογλύφος ἀπαντᾷ καὶ σὲ ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν
Ἀφροδισιάδα τῆς Καρίας (Geyre) κατὰ τὴν ρωμαϊκὴ ἐποχὴ. Βλ. MAMA VIII, Man-
chester 1962, σελ. 137, -ἀρ. 574: ζῶσιν / αὐτὴ ἐστιν ἡ / σορὸς καὶ τὸ ὑποκάτω μνη||μα
Μάρκου Ἀνρήλιου Γλύκωνος ἀγαλματογλύφου καὶ Ἀλε|ξάνδρου τιμε|νταρίου.

- 52) ...σοφοτεχνήϊες ἄνδρες τεύξαν ὁμῶς / γλυφικῆς ἀμφὶ καὶ εὐγραφίης¹,
κλειτὸς / ὁ σὸς Καπίτων γλύψας, γράψας δὲ φίλος / σοι Ἰανουάριος θε-
ράπων, εἵνεκεν εὖσεβί / ης...²
(Ἀλεξανδρούπολις, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή 149 μ.Χ.).
- 53) [Πάσαις ἢ πολλαῖς ἐν πολίεσσι τέχνη νε[ί] | κησα προπάντας | ψηφο-
θέτας δώ[ροις Παλλάδος αὐ]ξόμενος νία λι[πὼν] βουλῆς σὺν[εδρον] Πρόκλον
ἰ[σότηχόν] μοι | ὀγδωκοντούτης | |-----|³.
(Πέρινθος, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, Α'-Β' μ.Χ. αἰ.).
- 54) ... Ποντια[γὸς] ---- ὁ[καί;] Τομεΐτης, [φυλῆς / Αἰ(γ)ιο]ρέων τεχν[εΐ-
της] / χρυσοχόος ἀ[ρχι] || τεκτόνω[ν] (ἢ ἀρχιτεκτονῶν) ζῶν καὶ / φρο]-
νῶν ἑαυτῷ [καὶ / ...]⁴
(Τόμις, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, ΡΕ).
- 55) Ὡς μὲν ἅπασι βοροτοῖς βίος ἐπὶ πέρας ἦκει· τοῦτο κἀγὼ συνορῶν Μω-
νανὸς ἀργυροτέχνης / πατρὸς Προβολίου ...⁵
(Πέρινθος, ἐπιτύμβιος, ἐπιγραφή, Δ' μ.Χ. αἰ.).
- 56) Ἔδοξεν τῇ βο[υ]λῇ καὶ τῷ [δῇ]//μωι. Ποσειδ[ώ]νιος Διοσ[κ]ου[ρι]δίδου
ὁ ἀγωνοθέτης εἴπε[ν] / κ[αὶ] ἐπελθὼν ἐπὶ τῇμ βουλ[ῇ]ν (;) | ...ιν Ἀθη-
ναῖον τὸν τραγω[ιδόν] / ... ἐπ[ι]δημήσαντα εἰ τε[]... [καὶ ἀ]ξιωθέντα
ἡ[μ]ῶν / [κ]αὶ φιλοτίμως κα[τὰ] / στεφανω[θῆναι] αὐτ[όν] /
.....⁶
(Πέρινθος, τιμητικὸ ψήφισμα, ἀχρονολόγητη).
- 57) Ἐπιγένης Στατορνεῖρο[υ] | Ἡρακλεώτης τοῦ Πόντου / κωμω(ι)δός, ἐτῶν
κε' / Χαίρετε⁷.
(Καλλίπολις ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, ΡΕ)

*1. Εὐγραφίη: σὲ ἄλλη ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Τραϊανὴ Αὐγούστα τὴν ἴδια ἐποχὴ ἀπαντᾷ ὁ ὅρος ζωγραφία βλ. Dumont-Homolle, *Mélanges*, σελ. 353, ἀρ. 61m: Αὐτ(ή)μιος Ἀσκληπιόδοτος / ὁ καὶ Φαλακρίων, ἱε[ρεὺς] Διὸς Καπετω[λ]ίου ... τὸν βο-
μὸν σὺν τῇ τραπέζῃ καὶ κονιατικαῖς / καὶ ταῖς ζωγραφίαις / ἐκ τῶν ἰδίων ἐποι[ή]σας].
Εὐνοχῶς.

*2. Dumont-Homolle, *Mélanges*, σελ. 441, ἀρ. 110β = IGRR I, σελ. 263-264, ἀρ. 810, στ. 5-9.

*3. Dumont-Homolle, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 389, ἀρ. 74f = SEG, τόμ. 26 (1976-77) 1979, σελ. 201, ἀρ. 827. = W. Peek, ZPE, τόμ. 22, 1976, σελ. 183-184. Σχόλια γιὰ τὸν ὅρο ψηφοθέτας βλ. L. Robert, *Bull. Épigr.* τόμ. 85, 1972, σελ. 426, ἀρ. 286α.

*4. SEG τόμ. 1, 1923, σελ. 79, ἀρ. 333.

*5. E. Kalinka, «Antiken zu Perinth», *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien*, τόμ. 1 1898, *Arch. Beiblatt* 107, 2, στ. 1-3.

*6. J. H. Mordtmann, «Zur Epigraphik von Thracien», *Archaeologisch-Epigraphische Mitteilungen*, 1884, σελ. 215, ἀρ. 38 (θραῦσμα) = Dumont-Homolle, *Mélanges*, σελ. 391, ἀρ. 74l.

*7. Dumont-Homolle, *Mélanges*, σελ. 435, ἀρ. 100y = J. Krauss, *Sestos*, σελ. 82, ἀρ. 18.

Μονομάχοι

58) *Μονομάχου*¹.

(Μεσημβρία, ἐπιγραφή σὲ βάση ἐρυθρόφαιου σκύφου, PE).

59) ... πολλοὺς δ' ἀντιπάλους κτείνας, ὅταν ᾗ/θελε Μοῖρα, εἰκοστὸν / μονομαχῶν τό[ι] πε/πρωμένον ὧδ' ἀπέδωκα ...².

(Μαρκιανούπολις, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, PE).

60) Ἡ φαμίλια / παρ' ἐξ ἐαυτῆς, / Ὑακίνθω ῥη/τιαρίω μνή/μης χάριν NEIZ³.
(Στρώμη, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, Β'-Δ' μ.Χ. αἰ. Σήμερα βρίσκεται στὸ μουσεῖο Κομοτηνῆς, ἀρ. κατ. 355).60α) Ἐτεοκλῆς / ῥιτιάριος Μαρκια[νῶ] / μνίας χάριν, / τῷ ἰδίῳ μνή / μης χάριν / ἀνεί — γ — ἡρα[ι]ς⁴.

(Μαρώνεια, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, Β'-Δ'; μ.Χ. αἰ.).

61) Φλαμεάτη ῥη(τι)αρίω πρώτῳ π(ά)λλῳ Περγαί(ω) ἢ Περγαμηνῷ ἡ ἰδία σύμβιος ...⁵.

(Φιλιπούπολις, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, PE).

62) Ἀργούτος ἐνθάδε ἐγὼ / κεῖμε ῥητιάριος νει(κῶν) ζ' / θάπτε δέ με Ὁρέστης / μνείας χάριν. Χαῖρε / παροδεῖτα⁶.

(Τόμις, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, PE).

63) Χρυσέρω[ς] / Φιλοκύνηγο[ς] ἐποίησα ἔμαν/τῷ τὸ ἐνσόρι[ον] ...⁷
(Θρακικὴ Χερσόνησος, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, PE).

1*. Ἀ. Κ. Β α β ρ ί τ σ α, «Ἀνασκαφὴ Μεσημβρίας», ΠΑΑΕ 1975 [1977] σελ. 143 = SEG, τόμ. 27, 1977, σελ. 93, ἀρ. 348.

*2. SEG τόμ. 15, 1958, σελ. 122, ἀρ. 476, στ. 2-6.

*3. Ἰ. Μ ε ῖ μ ἄ ρ η - Χ. Μ π α κ ι ρ τ ζ ῆ, Ἑλληνικὲς ἐπιγραφὲς ὕστερορρωμαϊκῶν καὶ παλαιοχριστιανικῶν χρόνων ἀπὸ τῆς Δυτικῆς Θράκης, Κομοτηνῆς 1994, 41-42, ἀρ. 33. Ρητιάριοι ἦσαν οἱ μονομάχοι ποὺ ἀγωνιζόντουσαν μὲ δίκτυο, δικτυβόλοι. Ἡ φράση φαμίλια μονομάχων ἢ ῥητιαρίων ποὺ ἀπαντᾷ στὶς ἐπιγραφὰς [CIG II ἀρ. 3677 ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Κιζίκιο: Ἀγαθὴ τύχη, φαμίλια μονομάχων / φιλοτεμνίας Πλω(τίων) Αὐρ. Γράτου / Ἀστιάρχου καὶ Ἰουλίας Αὐρ. Ἀσκληπιο / δώρας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἀρχιερείας. "Ἄλλα παραδείγματα στὴν ἐργασία τοῦ L. R o b e r t, *Les gladiateurs*, ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσία, σελ. 55-64, ἀπὸ τὴν Κῶ σελ. 189, ἀρ. 185, ἀπὸ τὴν Ἐφεσο σελ. 197, ἀρ. 204-208, ἀπὸ τὴν Σμύρνη σελ. 202, ἀρ. 255] δὲν δηλώνει συντεχνία ἀλλὰ συσπείρωση μονομάχων γύρω ἀπὸ τὸν ἀρχιερεὰ τῆς ἐπαρχίας, ὅπως ὑπῆρχε συνήθεια ἢ κάποιον ἄλλο προστάτη ἢ κύριο τῶν μονομάχων. Ἐξ ἄλλου ἡ λειτουργία (munus) τῶν μονομαχιῶν ἦταν ὑποχρεωτικὴ γιὰ τοὺς ἀρχιερεῖς τῶν ἐπαρχιῶν. (Βλ. L. R o b e r t, *Les gladiateurs*, σελ. 26 καὶ 273).

*4. Ἰ. Μ ε ῖ μ ἄ ρ η - Χ. Μ π α κ ι ρ τ ζ ῆ, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 20-21, ἀρ. 3.

*5. IG Bul. 3, 1, σελ. 83, ἀρ. 1018, στ. 1-2 = L. R o b e r t, *Les gladiateurs*, σελ. 95-96, ἀρ. 35. Ρητιάριος σὲ ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσία, αὐτόθι, σελ. 234, ἀρ. 298.

*6. L. R o b e r t, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 105, ἀρ. 45.

*7. J. Krauss *Sestos*, σελ. 105, ἀρ. 70 = L. R o b e r t, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 90, ἀρ. 26. Κατάλογο ἐπιγραφῶν μονομάχων, ρητιαρίων, κυνηγῶν καὶ λοιπῶν ἀγωνιστῶν ἀπὸ

Συντεχνίες

Τέχνη¹

- 64) ... καὶ τῇ ἱερᾷ τέχνῃ τῶν λευκουργῶν // [τὸ ὕσ]ν².
(Βυζάντιον, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, αὐτοκρατορική ἐποχή).
- 65) ... δώσει τῇ ἱερᾷ τέχνῃ τῶν λ[ευκουργῶν ἢ λιθοξόων] ...³.
(Βυζάντιον, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, αὐτοκρατορική ἐποχή).
- 66) ... καὶ τῇ / τέχνῃ τῶν λιθορ[γῶν] (δηνάρια) φ'. Χαῖρε πα[ροδεῖτα]³.
(Πέρινθος, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, Γ' μ.Χ. αἰ.).
- 67) Ἡ τέχνη ἢ τῶν σακ[κοφόρων]⁵ τῶν ἀπὸ / τῆς Ἑλήρας ...⁶.
(Πέρινθος, ἀφιερωτική ἐπιγραφή, ἀχρονολόγητη).
- 68) ... κατὰ κέλευ[σιν] τοῦ λαμπρο[τάτου] ὑπατικοῦ / Κ(οῖντου) Ἀτρίου Κλο[νίου] τέχνης / βυρσ[έων] δῶ[ρ]ον⁷.
(Φιλιππούπολις, ἀφιερωτική ἐπιγραφή, 211-217 μ.Χ.).
- 69) ... τέχνη καπ[ίλων] εὐχαριστ[ί] (sic) ...⁸.
(Φιλιππούπολις, ἀφιερωτική ἐπιγραφή, ΡΕ).
- 70) ... τέχνη συροποιῶν / [ἐ]κ τῶν ἰδίων ἀνέστησεν⁹.
(Φιλιππούπολις, ἀφιερωτική ἐπιγραφή, ΡΕ).

τὴν Θράκην βλ. L. Robert, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 90-115, ἀρ. 26-55α καὶ σελ. 228, ἀρ. 293. E. Pfuhl - H. Möbius, ἐνθ' ἄνωτ. (ἐπιτύμβια ἀνάγλυφα Β' καὶ Γ' μ.Χ. αἰ. ἀπὸ Μ. Ἀσίας καὶ νησιᾶ τοῦ Αἰγαίου) σελ. 294-306, ἀρ. 1196-1268.

*1. Γιὰ τὸν ὄρο ἱερὰ τέχνη. βλ. Fr. Poland, *Geschichte des griechischen Vereinswesens*, Leipzig 1909, σελ. 122, 169 = L. Robert, *Hellenica* 11-12, 1960, σελ. 25-26.

*2. Macridy - Megaw - Mango - Hawkins, «The Monastery of Lips (Fenari Isa Camii)» DOP τόμ. 18, 1964, σελ. 312-313, ἀρ. 3, στ. 3-4.

*3. Macridy - Megaw - Mango - Hawkins, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 313, ἀρ. 4, στ. 4.

*4. Dumont - Homolle, *Mélanges*, σελ. 378, ἀρ. 65, στ. 11-12 = IGRR I, σελ. 263, ἀρ. 807.

*5. Σὲ ἐπιγραφή τοῦ Γ' μ.Χ. αἰ. ἀπὸ τὴν Κύζικο ἀπαντᾷ: ... τῷ ἱερῷ σινεδρίῳ τῶ[ν] σακκοφόρων τῶν ἀπὸ] τοῦ μετρητοῦ... βλ. J. H. Mordtmann, «Zur Epigraphik von Kyzikos», *Athenische Mitteilungen* τόμ. 6, 1881, σελ. 125, ἀρ. 8.

*6. Dumont - Homolle, *Mélanges*, σελ. 378, ἀρ. 66. Γιὰ τὴν ἔννοια τῶν ἀπὸ τῆς Ἑλήρας ἢ -ρᾶς βλ. L. Robert, «Des Carpathes à la Propontide», *Studi di Clasiche*, τόμ. 16, 1974, σελ. 67-68 καὶ σημ. 34.

*7. Μ. Ἀποστολίδου, «Συλλογὴ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν ἀνευρεθεισῶν ἐν Φιλιππούλει», *Θρακικά*, τόμ. 6, 1935, σελ. 158, ἀρ. 50, στ. 5-10 = IGBul. 3,1, σελ. 40-41, ἀρ. 908.

*8. IGBul. 3, 1, σελ. 44-45, ἀρ. 917, στ. 4 = *Bull. Épigr.*, τόμ. 72, 1959, σελ. 209, ἀρ. 53.

*9. Μ. Ἀποστολίδου, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 158, ἀρ. 51, στ. 5-6 = IGBul. 3, 1, σελ. 44, ἀρ. 916. Συροποιοὶ ἀντὶ σισυροποιοὶ = χλαινοποιοὶ.

Συνεργίον:¹

- 71) Χρήστος Ἀλεξάνδρου / εὐχὴν ὑπὲρ συνεργίου².
(Dičin, Νικόπολις πρὸς Ἱστρον, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, ἀχρονολόγητη).
- 72) ... Χρήστος Τελεσφόρου προμέτρης δεκα/νεύσας ε' ἀμέμπτως / τῷ ἱερω-
τάτῳ συνεργίῳ / ἐκ τῶν ιδίων ἀνέθηκα ...³.
(Jagodono, περιοχὴ Φιλιππουπόλεως, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, ἀχρονολό-
γητη).
- Σύνδοδος⁴:
- 73) ... ὕπ[ε]ρ[ο] / τῆς συνόδου Νει / κομηδέων λιθο/ξόων τὸν βωμὸν / χαρι[σ]-
στήριον⁵.
(Νικόπολις πρὸς Ἱστρον, Beljakovec, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, PE).
- Συναγωγὴ⁶:
- 74) ... ος τὸν βω/[μ]ὸν τῇ συναγωγ/[γ]ῇ τῶν κουρέω/[ν] περι/ἀρσιονάγ/
[ωγ]ον Γ. Ἰούλιον / [Ο]ὐάλεντα δῶ/[ρ]ον ἀποκατέστη/[σα]ν ...⁷.
(Πλησίον Περίνθου, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, PE).

Οἶκος ναυκλήρων

Οἶκος⁸:

Βλ. ἐπιγραφὰς ὑπ' ἀριθμὸν 47, 48, 49.

Ἐμπόρια

Ἐμπόριο Πίζου.

- 75) ... ἐκτίσθη κατὰ δωρεὰν τῶν κυρίων ἐνπόριον Πίζος...⁹.
ἐπὶ / ὑπάτων τῶν κυρίων αὐτοκρατόρων Α. Σεπ(τιμίον) Σεονήρου

*1. Βλ. Fr. Poland, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 169, 171, 415.

*2. L. Robert, Hellenica 7, 1949, σελ. 202 = IGBul 2, σελ. 124-125, ἀρ.

703.

*3. IGBul. 3,1, σελ. 204, ἀρ. 1401 bis, στ. 2-6.

*4. Βλ. Fr. Poland, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 158-163.

*5. IGBul. 2, σελ. 110-111, ἀρ. 674, στ. 5-9.

*6. Fr. Poland, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 155-156.

*7. IGRR I, σελ. 256, ἀρ. 782, στ. 4-10.

*8. Fr. Poland, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 114. Ἀπὸ τὴν Τόμι ἔχουμε καὶ ἐπιγραφή ποῦ ἀναφέρεται: τῷ οἴκῳ τῶν Ἀλεξανδρέων βλ. IGRR I, σελ. 203, ἀρ. 604.

*9. Dumont-Homolle, *Mélanges*, σελ. 347-348, ἀρ. 61α 3, στ. 8. Τὴν μελέτη γιὰ τὸ ἐμπόριο τοῦ Πίζου τοῦ G. Seure, «L'emporium romain de Pizos», BCH, τόμ. 22, 1898, σελ. 472-491 καὶ 520-546. Ἡ ἐπιγραφή δημοσιεύεται στὴν σελ. 483 καὶ ἐξῆς.

Περ/τίνακος καὶ Μ. Αὐρ(ηλίου) Ἀντωνείνου Σεββ. κ(αὶ) μετώ(ι)κι-
σαν εἰς αὐτό....

(Φιλιππούπολις, ἰδρυτικὴ ἐπιγραφή, 202 μ.Χ.).

Ἐμπόριο Δισκοδουρατέρων (σὲ ἐξ ἐπιγραφές).

- 76) ... ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἐν Δισ/κοδουρατέραις¹.
(Δισκοδουράτῃ, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, 175-180 μ.Χ.).
- 77) ... ἡ βουλὴ / καὶ ὁ δῆμος Τραϊανέων τὸν αὐ/τῆς κτίστην ἐν τῷ ἐμπορίῳ
αὐτῆς / Δισκοδουρατέραις ...².
(Δισκοδουράτῃ, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, 197-198 μ.Χ.).
- 78) ἡ βουλ(ή) καὶ ὁ δῆμ(ος) τῆς Τρ[α]/ιανέων (πόλεως) τὸν αὐτῆς κτίστην
ἐν τῷ / ἐμπορίῳ αὐτῆς Δισκοδουρατέ/ραις³.
(Δισκοδουράτῃ, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, 235-238 μ.Χ.).
- 79) ἐν τῷ / ἐμπορίῳ αὐτῆς Δισκοδουρατέρες⁴
(Δισκοδουράτῃ, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, 244-249 μ.Χ.).
- 80) ... ἐν τ[ῷ] ἐμπορίῳ Δ[ισκοδουρατέραις...]⁵.
(Δισκοδουράτῃ, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, 270-275 μ.Χ.).
- 81) ἐν ἐμπορίῳ (Δ)ι(σ)κοδουρατέ(ρ)αις⁶.
(Δισκοδουράτῃ, ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή, 270 ἢ 271 μ.Χ.).

Ἐμπόριο Βυζαντίου

- 82) ... δώσει ἰς τὸ κυριακ[ὸν] ταμεῖον τόσον καὶ εἰς τὸ] / ἐμπόριον (κενὸν)
τοῦ [δεῖνος τόσον ...⁷.
(Βυζάντιον, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, ἀχρονολόγητη).

Ἐμπόριο Περὶνθου

- 83) ... δώσει τῇ λαμπροτάτῃ πόλει προστείμων ... καὶ τῷ ἐμπορίῳ τὸ
ἶσον / [Εὐτυχ]εῖτε / παρο[δεῖται]⁸.
(Πέρινθος· τώρα βρίσκεται στὴν Βενετία, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, αὐτο-
κρατορικὴ ἐποχή).

*1. IGBul. 2, σελ. 137-138, ἀρ. 727, στ. 8-9.

*2. IGBul. 2, σελ. 138, ἀρ. 728, στ. 1-4.

*3. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 139-140, ἀρ. 731, στ. 4-7.

*4. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 140-141, ἀρ. 732, στ. 4-5.

*5. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 141, ἀρ. 733, στ. 3.

*6. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 141-142, ἀρ. 734, στ. 11.

*7. Macridy Megaw κ.λπ. DOP, τόμ. 18, 1964, σελ. 314, ἀρ. 7, στ. 4-5.

*8. CIG 7019, στ. 5-6. Ὁ L. Robert προτείνει ν' ἀποδοθῇ ἡ ἐπιγραφή στὴν Πέ-
ρινο βλ. Bull. Épigr. τόμ. 79, 1966, σελ. 394, ἀρ. 254.

Ἐμπόριο Βησάνθης

- 84) Εἴ τις ἂν τολμήσει ἔτε|ρον καταθέσθαι, δώσει τῷ φίσ|κῳ δηνάρια ,αφ' καὶ τῷ ἑνσορίῳ (=ἐμπορίῳ) δηνάρια φ'¹.
(Βησάνθη, ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, ἀχρονολόγητη).

Ἐμπόριο Piretensium

- 85) ... [empor]iarcha Em|pori Piretensium | de suo posuit².
(Περιοχή Νικοπόλεως πρὸς Ἰστρον, ἐπιγραφή πού ἀναφέρει μέτρα βάρους, ἀχρονολόγητη).

Θέατρα

- 86) ἐμ πᾶσι θεάτροις³.
(Ἰστρος, Γ' αἰ.).

*1. IGRR I, σελ. 264, ἀρ. 811. Ὁ L. Robert διορθώνει τὴν ἐπιγραφή, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 394, ἀρ. 254.

*2. IGBul. 2, σελ. 120-121, ἀρ. 695, στ. 3-5 = L. Robert, Studii Clasice, τόμ. 16, 1974, σελ. 67 = SEG τόμ. 26 (1976-77) 1979, σελ. 201, ἀρ. 828.

*3. D. M. Pippidi, «Theatre grecești în Dobrogea antică», Studii Clasice, τόμ. 8, 1966, σελ. 231-232 = Bull. Epigr., τόμ. 81, 1968, σελ. 485, ἀρ. 355.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- AE Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς.
 BCH Bulletin de Correspondance Hellenique.
 Bull. Épigr. Bulletin Épigraphique, Revue de Études Grecques.
 CIG Corpus Inscriptionum Graecarum.
 DOP Dumbarton Oaks Papers.
 Dumont-Homolle, Mélanges = A. Dumont - Th. Homolle, «Inscriptions et monuments figurés de la Thrace», Mélanges d'Archéologie et d'Épigraphie, Paris 1892.
 IG Bul. G. Mihailov, Inscriptiones Graecae in Bulgaria Repertae, τόμοι 1-4, Serdicae 1956-1971.
 IGRR R. Cagnat, Inscriptiones Graecae ad Res Romanas Pertinentes, τόμοι 1-4, Paris 1911-1927.
 J. Krauss, Sestos, J. Krauss, Die Inschriften von Sestos und der Thrakischen Chersones (Kommission für archäologische Erforschung Kleinasiens bei der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Institut für Altertumskunde der Universität Köln), Bonn 1980.
 MAMA Monumenta Asiae Minoris Antiqua.
 ΠΑΑΕ Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθῆναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.
 PE Ρωμαϊκὴ ἐποχὴ.
 SEG Supplementum Epigraphicum Graecum.
 ZPE Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik.